

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

4. Η συλλογή των αριθμημένων ομιλιών - Σχόλια
(4. Aṅguttara Nikāya - Aṭṭhakathā)

06. Σχόλια για το βιβλίο των έξι (06. Chakkanipāta-aṭṭhakathā)

1. Η πρώτη πεντηκοντάδα (1. Paṭhamapaññāsakaṃ)

PaliVerse

4. Η συλλογή των αριθμημένων ομιλιών - Σχόλια

06. Σχόλια για το βιβλίο των έξι

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Aṅguttaranikāye

Chakkanipāṭa-aṭṭhakathā

1. Paṭhamapaṇṇāsakaṃ

1. Āhuneyyavaggo

1. Paṭhamaāhuneyyasuttavaṇṇanā

1. Chakkanipātassa paṭhame idha, bhikkhave, bhikkhūti, bhikkhave, imasmiṃ sāsane bhikkhu. Neva sumano hoti na dummanoti itṭhārammaṇe rāgasahagatena somanassena sumano vā aniṭṭhārammaṇe dosasahagatena domanassena dummano vā na hoti. Upekkhako viharati sato sampajānoti majjhattārammaṇe asamapekkhanena aññānupekkhāya upekkhakabhāvaṃ anāpajjitvā sato sampajāno hutvā ārammaṇe majjhatto viharati. Imasmiṃ sutte khīṇāsavassa satatavihāro kathito.

2. Dutiyaāhuneyyasuttavaṇṇanā

2-4. Dutīye anekavihiṭaṃ iddhiṇidhantiādīni visuddhimagge vuttāneva. Āsavānaṃ khayā anāsavanti āsavānaṃ khayena anāsavaṃ, na cakkhuvīññānādīnaṃ viya abhāvenāti. Imasmiṃ sutte khīṇāsavassa abhiññā paṭipāṭiyā kathitā. Tatiyacatutthesu khīṇāsavo kathito.

5-7. Ājānīyasuttattayavaṇṇanā

5-7. Pañcame aṅgehīti guṇaṅgehi. Khamoti adhivāsako. Rūpānanti rūpārammaṇānaṃ. Vaṇṇasampannoti sarīravaṇṇena sampanno. Chatṭhe balasampannoti kāyabalena sampanno. Sattame javasampannoti padajavena sampanno.

8-9. Anuttariyasuttādivaṇṇanā

8-9. Aṭṭhame anuttariyānīti aññena uttaritarena rahitāni niruttarāni. Dassanānuttariyanti rūpadassanesu anuttaraṃ. Esa nayo sabbapadesu. Hatthiratanādīnāñhi dassanaṃ na dassanānuttariyaṃ, nivīṭṭhasaddhassa pana nivīṭṭhapemavasena dasabalassa vā bhikkhusaṅghassa vā kasiṇaasubhanimittādīnaṃ vā aññatarassa dassanaṃ dassanānuttariyaṃ nāma. Khatṭiyādīnaṃ guṇakathāsavanaṃ na savanānuttariyaṃ, nivīṭṭhasaddhassa pana nivīṭṭhapemavasena tiṇṇaṃ vā ratanānaṃ guṇakathāsavanaṃ tepiṭakabuddhavacanasavanaṃ vā savanānuttariyaṃ nāma. Maṇiratanādīnaṃ lābho na lābhānuttariyaṃ, sattavidhaariyadhanalābho pana lābhānuttariyaṃ nāma.

Hatthisippādisikkhanam na sikkhānuttariyam, sikkhāttayassa pūraṇam pana sikkhānuttariyam nāma. Khattiyādīnam pāricariyā na pāricariyānuttariyam, tiṇṇam pana ratanānam pāricariyā pāricariyānuttariyam nāma. Khattiyādīnam guṇānussaraṇam na anussatānuttariyam, tiṇṇam pana ratanānam guṇānussaraṇam anussatānuttariyam nāma. Iti imāni cha anuttariyāni lokiyalokuttarāni kathitāni. Navame buddhānussatīti buddhaguṇārammaṇā satī. Sesapadesupi eseva nayo.

10. Mahānāmasuttavaṇṇanā

10. Dasame mahānāmoti dasabalassa cūḷapitu putto eko sakyarājā. Yena bhagavā tenupasaṅkamīti bhuttaṭpātarāso hutvā dāsaparijanaparivuto gandhamālādīni gāhāpetvā yattha satthā, tattha agamāsi. Ariyaphalam assa āgatanti āgataphalo. Sikkhāttayasāsanam etena viññātanti viññātasāsano. Iti ayaṃ rājā “sotāpannassa nissayavihāram pucchāmī”ti pucchanto evamāha.

Nevassa rāgapariyuṭṭhanti na uppajjamānena rāgena utṭhahitvā gahitam. Ujugatanti buddhānussatikammaṭṭhāne ujukameva gataṃ. Tathāgataṃ ārabbhāti tathāgataguṇe ārabbhā. Atthavedanti aṭṭhakatham nissāya uppannam pītipāmojjaṃ.

Dhammavedanti pāḷiṃ nissāya uppannam pītipāmojjaṃ. Dhammūpasañhitanti pāḷiṃca aṭṭhakathaṃca nissāya uppannam. Pamuditassāti duvidhena pāmojjena pamuditassa. Pīti jāyatīti pañcavidhā pīti nibbattati. Kāyo passambhatīti nāmakāyo ca karajakāyo ca darathapaṭippassaddhiyā paṭippassambhatī. Sukhanti kāyikacetāsikasukham. Samādhīyatīti ārammaṇe sammā ṭhapitaṃ hoti.

Visamagatāya pajāyāti rāgadosamohavisamagatesu sattesu. Samappattoti samam upasamaṃ patto hutvā. Sabyāpajjhāyāti sadukkhāya. Dhammasotaṃ samāpannoti vipassanāsāṅkhātaṃ dhammasotaṃ samāpanno. Buddhānussatiṃ bhāvetīti buddhānussatikammaṭṭhānam brūheti vaḍḍheti. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo. Iti mahānāmo sotāpannassa nissayavihāram pucchi. Satthāpissa tameva kathesi. Evaṃ imasmim sutte sotāpannova kathitoti.

Āhuneyyavaggo paṭhamo.

2. Sāraṇīyavaggo

1. Paṭhamasāraṇīyasuttavaṇṇanā

11. Dutiyassa paṭhame sāraṇīyāti saritabbayuttakā. Mettaṃ kāyakammanti mettena cittena kātabbam kāyakammaṃ. Vacīkammamanokammesupi eseva nayo. Imāni ca pana bhikkhūnam vasena āgatāni, gihīsipi labbhanti. Bhikkhūnañhi mettena cittena ābhisamācārikadhammapūraṇam mettaṃ kāyakammaṃ nāma. Gihīnam cetiyavandanatthāya bodhivandanatthāya saṅghanimantanatthāya gamanaṃ, gāmaṃ piṇḍāya pavitṭhe bhikkhū disvā paccuggamanaṃ, pattapaṭiggahaṇam, āsanapaññāpanam, anugamananti evamādikaṃ mettaṃ kāyakammaṃ nāma.

Bhikkhūnam mettena cittena ācārapaṇṇattisikkhāpanam, kammaṭṭhānakathanam, dhammadesanā, tepiṭakampi buddhavadanaṃ mettaṃ vacīkammaṃ nāma. Gihīnam “cetiavandanāya gacchāma, bodhivandanāya gacchāma, dhammassavanaṃ karissāma, dīpamālāpupphapūjaṃ karissāma, tīṇi sucaritāni samādāya vattissāma, salākabhaddādīni dassāma, vassāvāsikaṃ dassāma, ajja saṅghassa cattāro paccaye

dassāma, saṅghaṃ nimantetvā khādanīyādīni saṃvidahatha, āsanāni paññāpetha, pānīyaṃ upaṭṭhāpetha, saṅghaṃ paccuggantvā ānetha, paññattāsane nisīdāpetvā ussāhajātā veyyāvaccaṃ karothā”tiādivacanakāle mettaṃ vacīkammaṃ nāma.

Bhikkhūnaṃ pātova uṭṭhāya sarīrapaṭijagganaṃ cetiyaṅgaṇavattādīni ca katvā vivittāsane nisīditvā “īmasmiṃ vihāre bhikkhū sukhī hontu averā abyāpajjhā”ti cintanaṃ mettaṃ manokammaṃ nāma. Gihīnaṃ “ayyā sukhī hontu averā abyāpajjhā”ti cintanaṃ mettaṃ manokammaṃ nāma.

Āvi ceva raho cāti sammukhā ca parammukhā ca. Tattha navakānaṃ cīvarakammādīsu sahāyabhāvagamaṇaṃ sammukhā mettaṃ kāyakammaṃ nāma, therānaṃ pana pādadhovanadānādibhedaṃ sabbampi sāmīcīkammaṃ sammukhā mettaṃ kāyakammaṃ nāma. Ubhayehipi dunnikkhittānaṃ dārubaṇḍādīnaṃ tesu avaññaṃ akatvā attanā dunnikkhittānaṃ viya paṭisāmaṇaṃ parammukhā mettaṃ kāyakammaṃ nāma. “Devatthero tissatthero”ti evaṃ paggayha vacanaṃ sammukhā mettaṃ vacīkammaṃ nāma. Vihāre asantaṃ pana paṭipucchantaṃ “kaḥaṃ amhākaṃ devatthero, kaḥaṃ amhākaṃ tissatthero, kadā nu kho āgamissatī”ti evaṃ mamāyanavacanaṃ parammukhā mettaṃ vacīkammaṃ nāma. Mettāsinehasiniddhāni pana nayanāni ummīletvā pasannena mukhena olokanaṃ sammukhā mettaṃ manokammaṃ nāma. “Devatthero tissatthero arogo hotu appābādho”ti samannāharaṇaṃ parammukhā mettaṃ manokammaṃ nāma.

Lābhāti cīvarādayo laddhapaccayā. Dhammikāti kuhanādibhedaṃ micchājīvaṃ vajjetvā dhammena samena bhikkhācariyavattena uppannā. Antamaso pattapariyāpannamattampīti pacchimakoṭiyā pattapariyāpannaṃ pattassa antogataṃ dvattikaṭacchubhikkhāmattampi. Appaṭivibhattabhogīti ettha dve paṭivibhattāni nāma āmisapaṭivibhattaṃ pana puggalapaṭivibhattaṃ. Tattha “ettakaṃ dassāmi, ettakaṃ na dassāmi”ti evaṃ cittaṇa paṭivibhajaṇaṃ āmisapaṭivibhattaṃ nāma. “Asukassa dassāmi, asukassa na dassāmi”ti evaṃ cittaṇa vibhajaṇaṃ pana puggalapaṭivibhattaṃ nāma. Tadubhayampi akatvā yo appaṭivibhattaṃ bhuñjati, ayaṃ appaṭivibhattabhogī nāma. Sīlavantehi sabrahmacārīhi sādharmaṇabhogīti ettha sādharmaṇabhogino idaṃ lakkhaṇaṃ - yaṃ yaṃ paṇītaṃ labhati, taṃ taṃ neva lābhenalābhaṃ-nijigīsanatāmukhena gihīnaṃ deti, na attanā paribhuñjati, paṭiggaṇhanto ca “saṅghena sādharmaṇaṃ hotū”ti gahetvā ghaṇṭiṃ paharitvā paribhuñjitabbaṃ saṅghasantakaṃ viya passati.

Imaṃ pana sāraṇīyadhammaṃ ko pūreti, ko na pūreti? Dussīlo tāva na pūreti. Na hi tassa santakaṃ sīlavantā gaṇhanti. Parisuddhasīlo pana vattaṃ akhaṇḍento pūreti. Tatridaṃ vattaṃ - yo hi odissakaṃ katvā mātu vā pitu vā ācariyupajjhāyādīnaṃ vā deti, so dātabbaṃ deti. Sāraṇīyadhammo panassa na hoti, palibodhajagganaṃ nāma hoti. Sāraṇīyadhammo hi muttapalibodhassa vaṭṭati. Tena pana odissakaṃ dentena gilānagilānupaṭṭhākaāgantukagamikānañceva navapabbajitassa ca saṅghāṭipattaggahaṇaṃ ajānantassa dātabbaṃ. Etesaṃ datvā avasesaṃ therāsanato paṭṭhāya thokaṃ thokaṃ adatvā yo yattakaṃ gaṇhāti, tassa tattakaṃ dātabbaṃ. Avasiṭṭhe asati puna piṇḍāya caritvā therāsanato paṭṭhāya yaṃ yaṃ paṇītaṃ, taṃ taṃ datvā sesaṃ bhuñjitabbaṃ. “Sīlavantehi”ti vacanato dussīlassa adātumpi vaṭṭati.

Ayaṃ pana sāraṇīyadhammo susikkhitāya parisāya supūro hoti, susikkhitāya hi parisāya yo aññato labhati, so na gaṇhāti. Aññato alabhantopi pamāṇayuttameva gaṇhāti, na atirekaṃ. Ayaṃ pana sāraṇīyadhammo evaṃ punappunaṃ piṇḍāya caritvā laddhaṃ laddhaṃ dentassāpi dvādasahi vassehi pūreti, na tato oraṃ. Sace hi dvādasame vasse sāraṇīyadhammapūraṃ piṇḍapātapūraṃ pattaṃ āsanāsālāyaṃ ṭhapetvā nhāyituṃ gacchati, saṅghatthero ca “kasseso patto”ti vatvā “sāraṇīyadhammapūrakassā”ti vutte “āharatha na”nti sabbhaṃ piṇḍapātaṃ vicāretvāva bhuñjitvā rittapattaṃ ṭhapeti. Atha kho so bhikkhu rittapattaṃ disvā “mayhaṃ asesetvāva paribhuñjimsū”ti domanassaṃ uppādeti, sāraṇīyadhammo bhijjati, puna dvādasā vassāni pūretabbo hoti. Titthiyaparivāsasadisō hesa, sakiṃ khaṇḍe jāte puna pūretabbova. Yo pana “lābhā vata me, suladdhaṃ vata me, yassa me pattaḡataṃ anāpucchāva sabrahmacārī paribhuñjantī”ti somanassaṃ janeti, tassa puṇṇo nāma hoti.

Evaṃ pūritasāraṇīyadhammassa pana neva issā na macchariyaṃ hoti, manussānaṃ piyo hoti, amanussānaṃ piyo hoti, sulabhapaccayo. Pattaḡatamassa diyyamānampi na khīyati, bhājanīyabhaṇḡaṭṭhāne aggabhaṇḡaṃ labhati, bhaye vā chātake vā patte devatā ussukkaṃ āpajjanti.

Tatrimāni vatthūni - senagirivāsī tissatthero kira mahāgirigāmaṃ upanissāya vasati, paññāsa mahātherā nāgaḡīpaṃ cetiyavandanatthāya gacchantā girigāme piṇḡāya caritvā kiñci aladdhā nikkhamimsu. Thero pavisanto te disvā pucchi - “laddhaṃ, bhante”ti? Vicarimhā, āvusoti. So aladdhabhāvaṃ ñatvā āha - “bhante, yāvāhaṃ āgacchāmi, tāva idheva hothā”ti. Mayaṃ, āvuso, paññāsa janā pattaḡamanamattampi na labhimhāti. Bhante, nevāsikā nāma paṭibalā honti, alabhantāpi bhikkhācāramaggasabhāgaṃ jānantīti. Therā āgamesuṃ. Thero gāmaṃ pāvisi. Dhurageheyeva mahāupāsikā khīrabhattaṃ sajjetvā therāṃ olokayamānā ṭhitā therassa dvāraṃ sampattasseva pattaṃ pūretvā adāsī. So taṃ āḡāya therānaṃ santikaṃ gantvā “gaṇhatha, bhante”ti saṅghattheraṃ āha. Thero “amhehi ettakehi kiñci na laddhaṃ, ayaṃ sīghameva gahetvā āgato, kiṃ nu kho”ti sesānaṃ mukhaṃ olokesi. Thero olokanākāreneva ñatvā, “bhante, dhammena samena laddho, nikkukkuccā gaṇhathā”ti ādito paṭṭhāya sabbesaṃ yāvadatthaṃ datvā attanāpi yāvadatthaṃ bhuñji.

Atha naṃ bhattakiccāvasāne therā pucchimsu - “kadā, āvuso, lokuttaradhammaṃ paṭivijjhī”ti? Natthi me, bhante, lokuttaradhammoti. Jhānalābhīsī, āvusoti. Etampi, bhante, natthīti? Nanu, āvuso, pāṭihāriyanti. Sāraṇīyadhammo me, bhante, pūrito, tassa me pūritakālato paṭṭhāya sacepi bhikkhusatasahassaṃ hoti, pattaḡataṃ na khīyatīti. Sādhū sādhū, sappurisa, anucchavikamidaṃ tuyhanti. Idamaṃ tāva pattaḡataṃ na khīyatīti ettha vatthu.

Ayameva pana thero cetiyapabbate giribhaṇḡamahāpūjāya dānatṭhānaṃ gantvā “imasmiṃ dāne kiṃ varabhaṇḡa”nti pucchi. Dve sātākā, bhanteti. Ete mayhaṃ pāpuṇissantīti? Taṃ sutvā amacco rañño ārocesi - “eko daharo evaṃ vadatī”ti. “Daharassa evaṃ cittaṃ, mahātherānaṃ pana sukhumasātākā vaṭṭantī”ti vatvā “mahātherānaṃ dassāmī”ti ṭhapesi. Tassa bhikkhusaṅghe paṭipāṭiyā ṭhite dentassa matthake ṭhapitāpi te sātākā hatthaṃ nārohanti, aññeva ārohanti. Daharassa dānakāle pana hatthaṃ āruḡhā. So tassa hatthe ṭhapetvā amaccassa mukhaṃ oloketvā daharaṃ nisīḡāpetvā dānaṃ datvā saṅghaṃ vissajjetvā daharassa santike nisīḡitvā “kadā, bhante, imaṃ dhammaṃ paṭivijjhithā”ti āha. So pariyāyenapi

asantaṃ avadanto “natthi mayhaṃ, mahārāja, lokuttaradhammo”ti āha. Nanu, bhante, pubbeva avacutthāti. Āma, mahārāja, sāraṇīyadhammapūraṃ ahaṃ, tassa me dhammassa pūritakālato paṭṭhāya bhājanīyabhaṇḍaṭṭhāne aggabhaṇḍaṃ pāpuṇātīti. “Sādhu sādhu, bhante, anucchavikamidaṃ tumhāka”nti vatvā pakkāmi. Idaṃ bhājanīyabhaṇḍaṭṭhāne aggabhaṇḍaṃ pāpuṇātīti ettha vatthu.

Brāhmaṇatissabhaye pana bhātaragāmaśāsino nāgatttheriyā anārocetvāva palāyimsu. Therī paccūsasamaye “atvīya appaniggahoso gāmo, upadhāretha tāvā”ti daharabhikkhuniyo āha. Tā gantvā sabbesaṃ gatabhāvaṃ ñatvā āgama theriyā ārocesuṃ. Sā sutvā “mā tumhe tesāṃ gatabhāvaṃ cintayittha, attano uddesaparipucchāyonisomanasikāresuyeva yogaṃ karothā”ti vatvā bhikkhācāravelāyaṃ pārupitvā attadvādasamā gāmadvāre nigrodharukkhamūle aṭṭhāsi. Rukkhe adhvattā devatā dvādasannampi bhikkhunīnaṃ piṇḍapātaṃ datvā, “ayye, aññattha mā gacchatha, niccaṃ idheva āgaccheyyāthā”ti āha. Theriyā pana kaniṭṭhabhātā nāgattthero nāma atthi. So “mahantaṃ bhayaṃ, na sakkā yāpetuṃ, paratīraṃ gamissāmī”ti attadvādasamova attano vasaṇṭṭhānā nikkhanto “theriṃ disvā gamissāmī”ti bhātaragāmaṃ āgato. Therī “therā āgatā”ti sutvā tesāṃ santikaṃ gantvā “kiṃ ayyā”ti pucchi. So taṃ pavattiṃ ārocesi. Sā “ajja ekadivasāṃ vihāreva vasitvā sve gamissathā”ti āha. Therā vihāraṃ agamiṃsu.

Therī punadvase rukkhamūle piṇḍāya caritvā therāṃ upasaṅkamitvā “imaṃ piṇḍapātaṃ paribhuñjathā”ti āha. Thero “vaṭṭissati therī”ti vatvā tuṇhī aṭṭhāsi. Dhammiko, tāta, piṇḍapāto, kukkuccaṃ akatvā paribhuñjathāti. Vaṭṭissati therīti? Sā pattaṃ gahetvā ākāse khipi, patto ākāse aṭṭhāsi. Thero “sattatālamatte ṭhitampi bhikkhunībhattameva therī”ti vatvā “bhayaṃ nāma sabbakālaṃ na hoti, bhaye vūpasante ariyavaṃsaṃ kathayamāno, ‘bho piṇḍapātika, bhikkhunībhattaṃ bhuñjitvā vītināmayitthā’ti cittaṃ anuvadiyamāno santhambhituṃ na sakkhissāmi, appamattā hotha therīyo”ti maggaṃ paṭipajji.

Rukkhadevatāpi “sace thero theriyā hatthato piṇḍapātaṃ paribhuñjissati, na taṃ nivattessāmi. Sace na paribhuñjissati, nivattessāmī”ti cintayamānā ṭhatvā therassa gamaṇaṃ disvā rukkhā oruyha “pattaṃ, bhante, dethā”ti vatvā pattaṃ gahetvā therāṃ rukkhamūlaṃ yeva ānetvā āsanaṃ paññāpetvā piṇḍapātaṃ datvā katabhattakiccaṃ paṭiññaṃ kāretvā dvādasā bhikkhuniyo dvādasā ca bhikkhū satta vassāni upaṭṭhahi. Idaṃ devatā ussukkaṃ āpajjantīti ettha vatthu. Tatra hi therī sāraṇīyadhammapūrikā ahoṣi.

Akhaṇḍānītiādīsu yassa sattaṃ āpattikkhandhesu ādimhi vā ante vā sikkhāpadaṃ bhinnaṃ hoti, tassa sīlaṃ pariyaṇṭa chinnasāṭako viya khaṇḍaṃ nāma. Yassa pana vemajjhe bhinnaṃ, tassa chiddasāṭako viya chiddaṃ nāma hoti. Yassa paṭipāṭiyā dve tīṇi bhinnāni, tassa piṭṭhiyaṃ vā kucchiyaṃ vā uṭṭhitena visabhāgavaṇṇena kāḷarattādīnaṃ aññataravaṇṇā gāvī viya sabalaṃ nāma hoti. Yassa antarantarā bhinnāni, tassa antarantarā visabhāgabinduvicitrā gāvī viya kammāsaṃ nāma hoti. Yassa pana sabbena sabbaṃ abhinnāni, tassa tāni sīlāni akhaṇḍāni acchiddāni asabalāni akammāsāni nāma honti. Tāni panetāni taṇhādāsabyato mocetvā bhujissabhāvakaraṇato bhujissāni, buddhādīhi viññūhi pasatthattā viññuppasatthāni, taṇhādīṭṭhihi aparāmaṭṭhattā “idaṃ nāma tvaṃ āpannapubbo”ti kenaci parāmaṭṭhuṃ asakkuṇeyyattā ca aparāmaṭṭhāni, upacārasamādhim āpanāsamādhim vā saṃvattayantīti samādhisaṃvattanikānīti vuccanti.

Sīlasāmaññagato viharatīti tesu tesu disābhāgesu viharantehi bhikkhūhi saddhiṃ samānabhāvūpagatasīlo viharati. Sotāpānādīnañhi sīlaṃ samuddantarepi devalokepi vasantānaṃ aññesaṃ sotāpānādīnaṃ sīlena samānameva hoti, natthi maggasīle nānattaṃ. Taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ.

Yāyaṃ diṭṭhīti maggasampayuttā sammādiṭṭhi. Ariyāti niddosā. Niyyātīti niyyānikā. Takkarassāti yo tathākārī hoti. Dukkakkhayāyāti sabbadukkakkhayatthaṃ. Diṭṭhisāmaññagatoti samānadiṭṭhibhāvaṃ upagato hutvā viharatīti.

2. Dutiyasāraṇīyasuttavaṇṇanā

12. Dutiye yo te dhamme pūreti, taṃ sabrahmacārīnaṃ piyaṃ karontīti piyakaraṇā. Garuṃ karontīti garukaraṇā. Saṅgahāyāti saṅgaṇhanatthāya. Avivādāyāti avivadanatthāya. Sāmaggiyāti samaggabhāvattthāya. Ekībhāvāyāti ekabhāvattthāya ninnānākaraṇāya. Saṃvattantīti vattanti pavattanti.

3. Nissāraṇīyasuttavaṇṇanā

13. Tatiye nissāraṇīyā dhātuyoti nissaraṇadhātuyova. Mettā hi kho me cetovimuttīti ettha paccanīkadhammehi vimuttattā tikacatukkajjhānikā mettāva mettācetovimuttīti nāma. Bhāvitāti vaḍḍhitā. Bahulīkatāti punappunaṃ katā. Yānīkatāti yuttayānasadisā katā. Vatthukatāti patitṭhā katā. Anuṭṭhitāti adhiṭṭhitā. Paricitāti samantato citā ācitā upacitā. Susamāraddhāti suppaguṇakaraṇena suṭṭhu samāraddhā. Pariyādāya tiṭṭhatīti pariyādiyitvā gahetvā tiṭṭhati. Mā hevantissa vacanīyoti yasmā abhūtabyākaraṇaṃ byākaroti, tasmā “mā evaṃ bhaṇī”ti vattabbo. Yadidaṃ mettācetovimuttīti yā ayaṃ mettācetovimutti, idaṃ nissaraṇaṃ byāpādassa, byāpādato nissaṭāti attho. Yo pana mettāya tikacatukkajjhānato vuṭṭhito saṅkhāre sammāsivā tatiyamaggaṃ patvā “puna byāpādo natthī”ti tatiyaphalena nibbānaṃ passati, tassa cittaṃ accantanissaraṇaṃ byāpādassa. Etenupāyena sabbattha attho veditabbo.

Animittācetovimuttīti balavavipassanā. Dīghabhāṇakā pana arahattaphalasamāpattīti vadanti. Sā hi rāganimittādīnañceva rūpanimittādīnañca niccanimittādīnañca abhāvā animittāti vuttā. Nimittānusārīti vuttappabhedaṃ nimittaṃ anusaraṇasabhāvaṃ.

Asmīti asmimāno. Ayamahamasmīti pañcasu khandhesu ayaṃ nāma ahaṃ asmīti. Ettāvata arahattaṃ byākataṃ hoti. Vicikicchākathaṃkathāsallanti vicikicchābhūtaṃ kathaṃkathāsallaṃ. Mā hevantissa vacanīyoti sace te paṭhamamaggavajjhā vicikicchā uppajjati, arahattabyākaraṇaṃ micchā hoti, tasmā “mā abhūtaṃ gaṇhī”ti vāretabbo. Asmīti mānasamugghātoti arahattamaggo. Arahattamaggaphalavasena hi nibbāne diṭṭhe puna asmimāno natthīti arahattamaggo “asmīti mānasamugghāto”ti vutto. Iti imasmiṃ sutte abhūtabyākaraṇaṃ nāma kathitaṃ.

4. Bhaddakasuttavaṇṇanā

14. Catutthe na bhaddakanti na laddhakaṃ. Tattha yo hi bhītabhīto marati, tassa na bhaddakaṃ maraṇaṃ hoti. Yo apāye paṭisandhiṃ gaṇhāti, tassa na bhaddikā kālakiriyā hoti. Kammārāmotiādīsu āramaṇaṃ ārāmo, abhiraṭīti attho. Vihārakaraṇādīmhi navakamme ārāmo assāti kammārāmo. Tasmīmyeva kamme ratoti kammarato. Tadeva kammārāmataṃ punappunaṃ yuttoti anuyutto. Esa nayo sabbattha. Ettha ca bhassanti ālāpasallāpo. Niddāti soppaṃ. Saṅgaṇikāti gaṇasaṅgaṇikā. Sā “ekassa dutiyo hoti, dvinnaṃ hoti tatiyako”tiādīnā nayena

veditabbā. Saṃsaggoti dassanasavanasamullāpasambhogakāyasaṃsaggavasena pavatto saṃsaṭṭhabhāvo. Papañcoti taṇhādiṭṭhimānavasena pavatto madanākārasaṇṭhito kilesapapañco. Sakkāyanti tebhūmakavaṭṭaṃ. Sammā dukkhassa antakiriyyāyāti hetunā nayena sakalavaṭṭadukkhassa parivaṭumaparicchedakaraṇatthaṃ. Magoti magasadiso. Nippapañcapadeti nibbānapade. Ārādhayīti paripūrayi taṃ sampādesīti.

5. Anutappiyasuttavaṇṇanā

15. Pañcame anutappāti anusocitabbā anutāpakārī. Imesu dvīsupi suttesu gāthāsu ca vaṭṭavivaṭṭaṃ kathitaṃ.

6. Nakulapitusuttavaṇṇanā

16. Chaṭṭhe bālhaḡilānoti adhimattagilāno. Etadavocāti sāmikassa bhesajjaṃ katvā byādhiṃ vūpasametum asakkontī idāni sīhanādaṃ naditvā saccakiriyyā byādhiṃ vūpasametum santike nisīditvā etaṃ “mā kho tva”ntiādivacanaṃ avoca. Sāpekḡhoti sataṇho. Na nakulamātāti ettha na-kāro na sakkhatīti evaṃ parapadena yojetabbo. Santharītunti nicchiddaṃ kātum, saṇṭhapetunti attho. Veṇiṃ olikhitunti eḡakalomāni kappetvā vijaṭetvā veṇiṃ kātum.

Aññaṃ gharaṃ gamissatīti aññaṃ sāmikaṃ gaṇhissati. Soḡasa vassāni gahaṭṭhakaṃ brahmacariyaṃ samāciṇṇanti ito soḡasavassamatthake gahaṭṭhabrahmacariyavāso samāciṇṇo. Dassanakāmatarāti atirekena dassanakāmā. Imehi tīhi aṅgehi sīhanādaṃ naditvā “iminā saccena tava sarīre byādhi phāsu hotū”ti saccakiriyaṃ akāsi.

Idāni bhagavantaṃ sakkhiṃ katvā attano sīlādiguṇehipi saccakiriyaṃ kātum siyā kho pana tetiādimāha. Tattha paripūrakārīnīti samattakārīnī. Cetosamathassāti samādhikammaṭṭhānassa. Ogādhappattāti ogādhaṃ anuppavesaṃ pattā. Patigādhappattāti patigādhaṃ patiṭṭhaṃ pattā. Assāsappattāti assāsaṃ avassayaṃ pattā. Vesārajappattāti somanassaññaṃ pattā. Aparappaccayāti parappaccayo vuccati parasaddhā parapattiyāyanā, tāya virahitāti attho. Imehi tīhi aṅgehi attano guṇe ārabba saccakiriyaṃ akāsi. Gilānā vuṭṭhitoti gilāno hutvā vuṭṭhito. Yāvatāti yattikāyo. Tāsaṃ aññatarāti tāsaṃ antare ekā. Anukampikāti hitānukampikā. Ovādikāti ovādadāyikā. Anusāsikāti anusīṭṭhidāyikā.

7. Soppasuttavaṇṇanā

17. Sattame paṭisallānā vuṭṭhitoti ekībḡhāvāya dhammanijjhānakkhantito phalasamāpattivihārato vuṭṭhito. Yathāvihāranti attano attano vasanavihāraṃ. Navāti pabbajjāya navakā. Te pañcasatamattā ahesum. Kākacchamānāti kākasaddaṃ karontā dante khādantā. Therāti thirabhāvaṃ pattā. Tena noti tena nu. Seyyasukhādīni heṭṭhā vuttatthāneva. Raṭṭhikoti yo raṭṭhaṃ bhuñjati. Pettaṇikoti yo pitarā bhuttānubhuttaṃ bhuñjati. Senāpatikoti senāya jeṭṭhako. Gāmagāmaṇikoti gāmabhojako. Pūgagāmaṇikoti gaṇajeṭṭhako. Avipassako kusalānaṃ dhammānanti kusalānaṃ dhammānaṃ anesako agavesako hutvā. Bodhipakkhiyānaṃ dhammānanti sattatiṃsāya bodhipakkhiyadhammānaṃ.

8. Macchabandhasuttavaṇṇanā

18. Aṭṭhame macchikanti macchaghātaṃ. Hatthinā yātīti hatthiyāyī. Paratopi eseva nayo. Vajjheti vadhitaḡbe. Vadhāyanīteti vadhāya upanīte. Pāpakena manasāti lāmakena vadhakacittena. Pāḡiyaṃ pana vadhāyupanīteti likhanti. Māgavikoti

migaghātako. Ko pana vādo manussabhūtanti yo manussabhūtaṃ pāpakena manasā anupekkhati, tassa sampattiyā abhāve kimeva vattabbaṃ. Idaṃ pāpakassa kammuno aniṭṭhaphalabhāvaṃ dassetuṃ vuttaṃ. Yesaṃ pana tādisaṃ kammaṃ karontānampi yasapaṭilābho hoti, tesaṃ taṃ akusalaṃ nissāya kusalaṃ vipaccatīti veditabbaṃ. Tena panassa akusalakammena upahatattā vipāko na ciraṭṭhitiko hoti. Imasmiṃ sutte akusalapakkhova kathito.

9. Paṭhamamaraṇassatisuttavaṇṇanā

19. Navame nātiketi evaṃnāmake gāme. Giṇṇakāvasatheti iṭṭhakāmaye pāsāde. Amatogadhāti nibbānogadhā, nibbānapatiṭṭhāti attho. Bhāvētha noti bhāvētha nu. Maraṇassatinti maraṇassatikammaṭṭhānaṃ. Aho vatāti patthanatthe nipāto. Bahuṃ vata me kataṃ assāti tumhākaṃ sāsane mama kiccaṃ bahu kataṃ assa. Tadantaranti taṃ antaraṃ khaṇaṃ okāsaṃ. Assasitvā vā passasāmīti ettha assāso vuccati anto pavisanavāto, passāso bahi nikkhamanavāto. Iti ayaṃ bhikkhu yāva anto pavitṭhavāto bahi nikkhamati, bahi nikkhanto vāto anto pavisati, tāva jīvitam patthento evamāha. Dandhanti mandaṃ garukaṃ asīghappavattaṃ. Āsavānaṃ khayāyāti arahattaphalatthāya. Imasmiṃ sutte maraṇassati arahattaṃ pāpetvā kathitāti.

10. Dutiyamaraṇassatisuttavaṇṇanā

20. Dasame patigatāyāti paṭipannāya. Iti paṭisañcikkhatīti evaṃ paccavekkhati. So mamassa antarāyoti ettha tividho antarāyo jīvitantarāyo, samaṇadhammantarāyo, puthujjanakālakiriyaṃ karontassa saggantarāyo ceva maggantarāyo cāti. Taṃ sabbampi sandhāyevamāha. Byāpajjeyyāti ajiṇṇakādivasena vipajjeyya. Adhimattoti balavā. Chandoti kattukamyatāchando. Vāyāmoti payogavīriyaṃ. Ussāhoti ussāpanavīriyaṃ. Ussolhīti sampādanavīriyaṃ. Appaṭivānīti anukkaṇṭhanā appaṭisaṅgharaṇā. Sesam sabbattha uttānatthamevāti.

Sāraṇīyavaggo dutiyo.

3. Anuttariyavaggo

1-2. Sāmakasuttādivaṇṇanā

21-22. Tatiyassa paṭhame sāmagāmaketi sāmakānaṃ ussannattā evaṃladdhanāme gāmake. Pokkharaṇiyāyanti pokkharaṇiyānāmake vihāre. Abhikkantāya rattiyāti rattiyā paṭhamayāmaṃ atikkamma majjhimayāme sampatte. Abhikkantavaṇṇāti abhikkantaatimanāpavaṇṇā. Kevalakappanti sakalakappaṃ. Pokkharaṇiyaṃ obhāsetvāti pokkharaṇiyānāmakam mahāvihāraṃ attano obhāsena pharitvā. Samanuññoti samānaanuñño samānacitto. Dovacassatāti dubbacabhāvo. Pāpamittatāti lāmakamittatā. Imasmiṃ sutte parihāniyadhammāva kathitā. Dutie aparihāniyadhammā lokuttaramissakā kathitā.

3. Bhayasuttavaṇṇanā

23. Tatiye kāmarāgarattāyanti kāmarāgaratto ayaṃ. Chandarāgavinibaddhoti chandarāgena vinibaddho. Bhayāti cittutrāsabhayā. Paṅkāti kilesapaṅkato. Saṅgo paṅko ca ubhayanti saṅgo ca paṅko ca idampi ubhayaṃ. Ete kāmā pavuccanti, yattha satto puthujjanoti yasmiṃ saṅge ca paṅke ca puthujjano satto laggo laggito

palibuddho. Upādāneti catubbidhe upādāne. Jātimaraṇasambhaveti jātiyā ca maraṇassa ca sambhave paccayabhūte. Anupādā vimuccantīti anupādiyitvā vimuccanti. Jātimaraṇasaṅkhayeti jātimaraṇānaṃ saṅkhayasāṅkhāte nibbāne, nibbānārammaṇāya vimuttiyā vimuccantīti attho. Imasmiṃ thāne vivaṭṭetvā arahattameva patto esa bhikkhu. Idāni taṃ khīṇāsavaṃ thomento te khemappattātiādīmāha. Tattha khemappattāti khemabhāvaṃ pattā. Sukhinoti lokuttarasukhena sukhītā. Diṭṭhadhammābhiniḃbutāti abbhantare kilesābhāvena diṭṭhadhammeyeva abhiniḃbutā. Imasmiṃ sutte vaṭṭameva kathetvā gāthāsu vaṭṭavivaṭṭaṃ kathitaṃ.

4. Himavantasuttavaṇṇanā

24. Catutthe padāleyyāti bhindeyya. Chavāyāti lāmikāya. Samādhissa samāpattikusalo hotīti āhārasappāyautusappāyāni pariggahetvā samādhim samāpajjituṃ kusalo hoti cheko samattho paṭibalo. Samādhissa ṭhitikusaloti samādhissa ṭhitiyaṃ kusalo, samādhim ṭhapetuṃ sakkotīti attho. Samādhissa vuṭṭhānakusaloti samādhissa vuṭṭhāne kusalo, yathāparicchedena vuṭṭhātuṃ sakkotīti attho. Samādhissa kallitakusaloti samādhissa kallatāya kusalo, samādhicittaṃ hāsetuṃ kallaṃ kātuṃ sakkotīti attho. Samādhissa gocarakusaloti samādhissa asappāye anupakārake dhamme vajjetvā sappāye upakārake sevantopi, “ayaṃ samādhinimittārammaṇo ayaṃ lakkhaṇārammaṇo”ti jānantopi samādhissa gocarakusalo nāma hoti. Samādhissa abhinīhārakusaloti upariuparisamāpattisamāpajjanatthāya paṭhamajjhānādisamādhim abhinīharituṃ sakkonto samādhissa abhinīhārakusalo nāma hoti. So paṭhamajjhānā vuṭṭhāya dutiyaṃ samāpajjati, dutiyajjhānā...pe... tatiyajjhānā vuṭṭhāya catutthaṃ samāpajjati.

5. Anussatiṭṭhānasuttavaṇṇanā

25. Pañcame anussatiṭṭhānānīti anussatikāraṇāni. Itipi so bhagavātiādīni visuddhimagge vitthāritāneva. Idampi kho, bhikkhave, ārammaṇaṃ karitvāti idaṃ buddhānussatikammaṭṭhānaṃ ārammaṇaṃ karitvā. Visujjhantīti paramavisuddhiṃ nibbānaṃ pāpuṇanti. Sesaṃ sabbattha uttānatthameva. Imasmiṃ pana sutte cha anussatiṭṭhānāni missakāni kathitānīti veditabbāni.

6. Mahākaccānasuttavaṇṇanā

26. Chaṭṭhe sambādheti pañcakāmaguṇasambādhe. Okāsādhigamoti ettha okāsā vuccanti cha anussatiṭṭhānāni, tesam adhigamo. Visuddhiyāti visujjhanatthāya. Sokaparidevānaṃ samatikkamāyāti sokānañca paridevānañca samatikkamatthāya. Atthaṅgamāyāti atthaṃ gamanatthāya. Nāyassa adhigamāyāti saḥavipassanakassa maggassa adhigamanatthāya. Nibbānassa sacchikiriyaṃ apaccayaparinibbānassa paccakkhikiriyaṃ atthāya.

Sabbasoti sabbākārena. Ākāśasamenāti alagganatthēna ceva apalibuddhatthēna ca ākāśasadisena. Vipulenāti na parittakena. Mahaggatenāti mahantabhāvaṃ gatena, mahantehi vā ariyasāvaṃ gatena, paṭipannenāti attho. Appamāṇenāti pharaṇaappamāṇatāya appamāṇena. Averenāti akusalaverapuggalaverarahitena. Abyāpajjhenāti kodhadukkhavajjitena. Sabbametam buddhānussaticittameva sandhāya vuttaṃ. Paratopi eseva nayo. Visuddhidhammāti visujjhanasabhāvā. Imasmimpi sutte cha anussatiṭṭhānāni missakāneva kathitānīti.

7. Paṭhamasamayasuttavaṇṇanā

27. Sattame manobhāvanīyassāti ettha manañ bhāveti vaḍḍhetīti manobhāvanīyo. Dassanāyāti dassanattamañ. Nissaraṇanti niggamanamañ vūpasamanamañ. Dhammañ desetīti kāmārāgappajahanattāya asubhakammaṭṭhānañ katheti. Dutiyavārādīsu byāpādappahānāya mettākammaṭṭhānañ, thinamiddhappahānāya thinamiddhavinodanakammaṭṭhānañ, ālokasaññañ vā vīriyārambhavatthuādīnañ vā aññatarañ, uddhaccakukkuccappahānāya samathakammaṭṭhānañ, vicikicchāpahānāya tiṇṇamañ ratanānañ guṇakathañ kathento dhammañ desetīti veditabbo. Āgammāti ārabba. Manasikarototi ārammaṇavasena citte karontassa. Anantarā āsavānañ khayoti hotīti anantarāyena āsavānañ khayoti hoti.

8. Dutiyasamayasuttavaṇṇanā

28. Aṭṭhame maṇḍalamāḷeti bhojanasālāya. Cārittakilamathoti piṇḍapātacariyāya uppannakilamatho. Bhattakilamathoti bhattadaratho. Vihārapacchāyāyanti vihārapaccante chāyāya. Yadevassa divā samādhinimittamañ manasikatañ hotīti yañ eva tassa tato purimadivasabhāge samathanimittamañ citte katañ hoti. Tadevassa tasmīñ samaye samudācaratīti tañyeva etassa tasmīñ samaye divāvihāre nisinnassa manodvāre sañcarati. Ojaṭṭhāyīti ojāya ṭhito patiṭṭhito. Phāsukassa hotīti phāsukañ assa hoti. Sammukhāti kathentassa sammukhaṭṭhāne. Sutanti sotena sutamañ. Paṭiggahitanti cittena paṭiggahitamañ.

9. Udāyīsuttavaṇṇanā

29. Navame udāyinti lāḷudāyittheramañ. Suṇomamañ, āvusoti, āvuso, nāmañ badhiro, suṇāmi bhagavato vacanañ, pañhañ pana upaparikkhāmīti. Adhicittanti samādhivipassanācittamañ. Idamañ, bhante, anussatiṭṭhānanti idamañ jhānattayasañkhātamañ anussatikāraṇamañ. Diṭṭhadhammasukhavihārāya saṃvattatīti imasmīñyeva attabhāve sukhavivāratthāya pavattati. Ālokasaññañti ālokanimittē uppannasaññañ. Divā saññañ adhiṭṭhātīti divāti saññañ ṭhapeti. Yathā divā tathā rattinti yathānena divā ālokasaññañ manasikatā, rattimpī tatheva tañ manasi karoti. Yathā rattīñ tathā divāti yathā vānena rattīñ ālokasaññañ manasikatā, divāpī tañ tatheva manasi karoti. Vivaṭenāti pākaṭena. Apariyonaddhenāti nīvaraṇehi anonaddhena. Sappabhāsañ cittañ bhāvetīti dibbacakkhuññāṇattāya saḥobhāsakañ cittañ brūheti vaḍḍheti. Yañ pana “ālokasaññañ manasi karoti”ti vuttañ, tañ thinamiddhavinodanālokasaññañ sandhāya vuttañ, na dibbacakkhuññāṇālokanti veditabbañ. Ñāṇadassanappaṭilābhāyāti dibbacakkhusañkhātassa ñāṇadassanassa paṭilābhāya.

Imameva kāyantiādīsu yañ vattabbañ siyā, tañ sabbañ sabbākārena vitthārato visuddhimagge kāyagatāsaticammaṭṭhāne vuttañ. Kāmārāgappahānāyāti pañcakāmaguṇikassa rāgassa pahānatthāya. Seyyathāpī passeyyāti yathā passeyya. Sarīranti matasarīramañ. Sivathikāya chaḍḍitanti susāne apaviddhañ. Ekāhañ matassa assāti ekāhamatañ. Dvīhañ matassa assāti dvīhamatañ. Tīhañ matassa assāti tīhamatañ. Bhastā viya vāyunā uddhañ jīvitapariyādānā yathānukkamañ samuggatena sūnabhāvena dhumātattā uddhumātamañ, uddhumātameva uddhumātakañ. Paṭikūlattā vā kucchitamañ uddhumātanti uddhumātakañ. Vinīlañ vuccati viparibhinnavāṇañ, vinīlameva vinīlakañ. Paṭikūlattā vā kucchitamañ vinīlanti vinīlakañ. Maṃsussadaṭṭhānesu rattavaṇṇassa pubbasannicayaṭṭhānesu setavaṇṇassa yebhuyyena ca nīlavaṇṇassa nīlaṭṭhāne nīlasāṭakapārutasseva chavasārīrassetamañ adhivacanañ. Paribhinnaṭṭhānehi navahi vā vaṇamukhehi

vissandamānaṃ pubbaṃ vipubbaṃ, vipubbameva vipubbakaṃ. Paṭikūlattā vā kucchitaṃ vipubbanti vipubbakaṃ. Vipubbakaṃ jātaṃ tathābhāvaṃ gatanti vipubbakajātaṃ.

So imameva kāyanti so bhikkhu imaṃ attano kāyaṃ tena kāyena saddhiṃ ñāṇena upasaṃharati upaneti. Kathaṃ? Ayampi kho kāyo evaṃdhammo evaṃbhāvī evaṃanattitoti. Idaṃ vuttaṃ hoti - āyu usmā viññāṇanti imesaṃ tiṇṇaṃ dhammānaṃ atthitāya ayaṃ kāyo tñānagamanādikhāmo hoti, imesaṃ pana vigamā ayampi evaṃdhammo evaṃpūtikasabhāvovayevāti. Evaṃbhāvīti evamevaṃ uddhumātādibhedo bhavissati. Evaṃ anattitoti evaṃ uddhumātādibhāvaṃ anatikkanto.

Khajjamānanti udarādīsu nisīditvā udaramaṃsaotṭhamamaṃsaakkhikamaṃsādīni luñcitvā luñcitvā khādiyamānaṃ. Samaṃsalohitanti sesāvesamaṃsalohitayuttaṃ. Nimmaṃsalohitamakkhanti maṃse khīṇepi lohitaṃ na sussati, taṃ sandhāya vuttaṃ - “nimmaṃsalohitamakkhita”nti. Aññenāti aññena disābhāgena. Hatthaṭṭhikanti catusaṭṭhibhedampi hatthaṭṭhikaṃ pāṭiyekkaṃ pāṭiyekkaṃ vipakkiṇṇaṃ. Pādaṭṭhikādīsupi eseṃ nayo. Terovassikānīti atikkantaṃvaccharāni. Pūṭinīti abbhokāse tñitāni vātātapavutṭhisamphassa terovassikāneva pūṭini honti, antobhūmigatāni pana cirataraṃ tiṭṭhanti. Cuṇṇakajātānīti cuṇṇavicuṇṇaṃ hutvā vipakkiṇṇāni. Sabbattha so imamevāti vuttanayena khajjamānādīnaṃ vasena yojanā kātābbā. Asmimānasamugghātāyāti asmīti pavattassa navavidhassa mānassa samugghātattāya. Anekadhātupaṭivedhāyāti anekadhātūnaṃ paṭivijjhanattāya. Satova abhikkamatīti gacchanta satipaṇṇāhi samannāgatova gacchati. Satova paṭikkamatīti paṭinivattantopi satipaṇṇāhi samannāgatova nivattati. Sesapadesupi eseṃ nayo. Satisampajaṇṇāyāti satiyā ca ñāṇassa ca atthāya. Iti imasmiṃ sutte satipaṇṇāni missakāni kathitānīti.

10. Anuttariyasuttavaṇṇanā

30. Dasame uccāvacanti yaṃ kiñci mahantakhuḍḍakaṃ, uccānīcaṃ vā. Hīnanti nihīnaṃ. Gammanti gāmaṃvāsikānaṃ dassanaṃ. Pothujjanikanti puthujjanānaṃ santakaṃ. Anariyanti na ariyaṃ na uttamaṃ na parisuddhaṃ. Anattasamphitanti na attasannissitaṃ. Na nibbidāyāti na vaṭṭe nibbindanattāya. Na virāgāyāti na rāgādīnaṃ virajjanattāya. Na nirodhāyāti na rāgādīnaṃ appavattinirodhāya. Na upasamāyāti na rāgādīnaṃ vūpasamanattāya. Na abhiññāyāti na abhijānanattāya. Na sambodhāyāti na sambodhisāṅkhātassa catumaggañāṇassa paṭivijjhanattāya. Na nibbānāyāti na nibbānassa sacchikiriyāya.

Nivutṭhasaddhoti pativutṭhasaddho. Nivutṭhapemoti pativutṭhitapemo. Ekantagatoti ekantaṃ gato, acalappattoti attho. Abhippasannoti ativiya pasanno. Etadānuttariyanti etaṃ anuttaraṃ. Hatthismimpi sikkhatīti hatthinimittaṃ sikkhitabbaṃ hatthisippaṃ sikkhati. Sesapadesupi eseṃ nayo. Uccāvacanti mahantakhuḍḍakaṃ sippaṃ sikkhati.

Upaṭṭhitā pāricariyeti pāricariyāya paccupaṭṭhitā. Bhāvayanti anussatinti anuttaraṃ anussatiṃ bhāventi. Vivekappaṭisaṃyuttanti nibbānanissitaṃ katvā. Khemanti nirupaddavaṃ. Amatagāminanti nibbānagāminaṃ, ariyamaggaṃ bhāventīti attho. Appamāde pamoditāti satiyā avippavāsasaṅkhāte appamāde āmoditā pamoditā. Nipakāti nepakkena samannāgatā. Sīlasaṃvutāti sīlena saṃvutā pihitā. Te ve kālena

paccentīti te ve yuttappayuttakāle jānanti. Yattha dukkhaṃ nirujjhatīti yasmiṃ ṭhāne sakalaṃ vaṭṭadukkhāṃ nirujjhati, taṃ amataṃ mahānibbānaṃ te bhikkhū jānantīti. Imasmiṃ sutte cha anuttariyāni missakāni kathitānīti.

Anuttariyavaggo tatiyo.

4. Devatāvaggo

1. Sekhasuttavaṇṇanā

31. Catutthassa paṭhame sekhassāti sattavidhassa sekhassa. Puthujjane pana vattabbameva natthi. Parihānāyāti uparūpariḡṇaparihānāya.

2-3. Aparihānasuttadvayaṇṇanā

32-33. Dutiye satthugāravatāti satthari garubhāvo. Dhammagāravatāti navavidhe lokuttaradhamme garubhāvo. Saṅghagāravatāti saṅghe garubhāvo. Sikkhāgāravatāti tīsu sikkhāsu garubhāvo. Appamādagāravatāti appamāde garubhāvo. Paṭisanthāragāravatāti dhammāmisavasena duvidhe paṭisanthāre garubhāvo. Satthā garu assāti satthugaru. Dhammo garu assāti dhammagaru. Tibbagāravoti bahalagāravo. Paṭisanthāre gāravo assāti paṭisanthāragāravo. Tatiye sappatissoṭi sajetṭhako sagāravo. Hirottappaṃ panettha missakaṃ kathitaṃ.

4. Mahāmogallānasuttavaṇṇanā

34. Catutthe tisso nāma bhikkhūti therasseva saddhivihāriko. Mahiddhiko mahānubhāvoti ijjhanaṭṭhena mahatī iddhi assāti mahiddhiko. Anupharaṇaṭṭhena mahā ānubhāvo assāti mahānubhāvo. Cirassaṃ kho, mārisa moggallāna, imaṃ pariyāyamakāsīti evarūpaṃ loke pakatiyā piyasamudāhāravacanaṃ hoti. Lokiyā hi cirassaṃ āgatampi anāgatapubbampi manāpajātiyaṃ āgataṃ disvā “kuto bhavaṃ āgato, cirassaṃ bhavaṃ āgato, kathaṃ te idhāgamanamaggo ñāto, kiṃ maggamūlhoṣī”tiādīni vadanti. Ayaṃ pana āgatapubbattāyeva evamāha. Thero hi kālena kālaṃ brahmalokaṃ gacchatiyeva. Tattha pariyāyamakāsīti vāraṃ akāsi. Yadidaṃ idhāgamanāyāti yo ayaṃ idhāgamanāya vāro, taṃ cirassaṃ akāsīti vuttaṃ hoti. Idamāsaṃ paññattanti mahārahaṃ brahmapallaṅkaṃ paññāpetvā evamāha. Aveccappasādenāti adhigatena acalena maggappasādena. Imasmiṃ sutte sotāpattimaggaññaṃ kathitaṃ.

5. Vijjābhāgiyasuttavaṇṇanā

35. Pañcame vijjābhāgiyāti vijjākoṭṭhāsikā. Aniccasaññāti aniccānupassanāññaṃ uppannasaññā. Anicce dukkhasaññāti dukkhānupassanāññaṃ uppannasaññā. Dukkhe anattasaññāti anattānupassanāññaṃ uppannasaññā. Pahānasaññāti pahānānupassanāññaṃ uppannasaññā. Virāgasaññāti virāgānupassanāññaṃ uppannasaññā. Nirodhasaññāti nirodhānupassanāññaṃ uppannasaññā.

6. Vivādamūlasuttavaṇṇanā

36. Chaṭṭhe vivādamūlānīti vivādassa mūlāni. Kodhanoti kujjhanalakkhaṇena kodhena samannāgato. Upanāhīti veraappaṭinissaggalakkhaṇena upanāhena samannāgato. Ahitāya dukkhāya devamanussānanti dvinnaṃ bhikkhūnaṃ vivādo kathaṃ devamanussānaṃ ahitāya dukkhāya saṃvattati? Kosambakakkhandhake

viya dvīsu bhikkhūsu vivādaṃ āpannesu tasmim vihāre tesam antevāsikā vivadanti, tesam ovādaṃ gaṇhanto bhikkhunisaṅgho vivadati. Tato tesam upaṭṭhākā vivadanti, atha manussānaṃ ārakkhadevatā dve koṭṭhāsā honti. Tathā dhammavādīnaṃ ārakkhadevatā dhammavādīniyo honti, adhammavādīnaṃ adhammavādīniyo. Tato ārakkhadevatānaṃ mittā bhummadevatā bhijjanti. Evaṃ paramparāya yāva brahmalokā tṭhapetvā ariyasāvake sabbe devamanussā dve koṭṭhāsā honti. Dhammavādīhi pana adhammavādīniva bahutarā honti. Tato yaṃ bahukehi gahitaṃ, taṃ gacchanti. Dhammaṃ vissajjetvā bahutarāva adhammaṃ gaṇhanti. Te adhammaṃ purakkhatvā viharantā apāye nibbattanti. Evaṃ dvinnāṃ bhikkhūnaṃ vivādo devamanussānaṃ ahitāya dukkhāya hoti. Ajjhataṃ vāti tumhākaṃ abbhantaraparisāya. Bahiddhāti paresaṃ parisāya.

Makkhīti paresaṃ guṇamakkhanalakkhaṇena makkhena samannāgato. Paḷāsīti yugaggāhalakkhaṇena paḷāsena samannāgato. Issukīti parassa sakkārādīni issāyanalakkhaṇāya issāya samannāgato. Maccharīti āvāsamacchariyādīhi samannāgato. Saṭhoti kerāṭiko. Māyāvīti katapaṭicchādako. Pāpicchoti asantasambhāvanicchako dussīlo. Micchādiṭṭhīti natthikavādī, ahetuvādī, akiriyavādī. Sandiṭṭhiparāmāsīti sayāṃ diṭṭhameva parāmasati. Ādhānaggāhīti daḷhaggāhī. Duppaṭinissaggīti na sakkā hoti gahitaṃ vissajjāpetuṃ. Imasmim sutte vaṭṭameva kathitaṃ.

7. Dānasuttavaṇṇanā

37. Sattame veḷukaṇḍakīti veḷukaṇḍakanagaravāsīnī. Chaḷaṅgasamannāgatanti chahi guṇaṅgehi samannāgataṃ. Dakkhiṇaṃ paṭiṭṭhāpetīti dānaṃ deti. Pubbeva dānā sumanoti dānaṃ dassāmīti māsaḍḍhamāsato paṭṭhāya somanassappatto hoti. Ettha hi pubbecetanā dassāmīti cittuppādakālato paṭṭhāya “ito uṭṭhitena dānaṃ dassāmī”ti khettaggahaṇaṃ ādim katvā cintentassa labbhati. Dadaṃ cittaṃ pasādetīti evaṃ vuttā muñcacetanā pana dānakāleyeva labbhati. Datvā attamano hotīti ayaṃ pana aparacetanā aparāparaṃ anussarantassa labbhati. Vītarāgāti vigatarāgā khīṇāsavā. Rāgavinayāya vā paṭipannāti rāgavinayapaṭipadaṃ paṭipannā. Ukaṭṭhadesanā cesā, na kevalaṃ pana khīṇāsavānaṃ, anāgāmi-sakadāgāmi-sotāpannānampi antamaso tadahupabbajitassa bhaṇḍagāhakaśāmaṇerassāpi dinnā dakkhiṇā chaḷaṅgasamannāgatāva hoti. Sopi hi sotāpattimaggatthameva pabbajito.

Yaññaṃ sampadāti dānassa paripuṇṇatā. Saññaṃtāti sīlasaññaṃmena saññaṃtā. Sayāṃ ācamayitvānāti attanāva hatthapāde dhovitvā mukhaṃ vikkhāletvā. Sakehi paṇibhīti attano hatthehi. Sayehītipi pāṭho. Saddhoti ratanattayaguṇe saddahanto. Muttena cetasāti lābhamacchariyādīhi vimuttena cittaṃ. Abyāpajjaṃ sukhaṃ lokanti niddukkhaṃ uḷārasukhasomanassaṃ devalokaṃ.

8. Attakārīsuttavaṇṇanā

38. Aṭṭhame addasaṃ vā assosiṃ vāti akkhīni ummīletvā mā addasaṃ, asukasmiṃ nāma tṭhāne vasatīti mā assosiṃ, kathentassa vā vacanaṃ mā assosiṃ. Kathaṇhi nāmāti kena nāma kāraṇena. Ārambhadhātūti ārabhanavasena pavattavīriyaṃ. Nikkamadhātūti kosajjato nikkhamanasabhāvaṃ vīriyaṃ. Parakkamadhātūti parakkamasabhāvo. Thāmadhātūti thāmasabhāvo. Tṭhitidhātūti tṭhitisabhāvo. Upakkamadhātūti upakkamasabhāvo. Sabbāṃ cetaṃ tena tenākārena pavattassa vīriyasappa nāmaṃ.

9-10. Nidānasuttādivaṇṇanā

39-40. Navame kammānanti vaṭṭagāmikammānaṃ. Samudayāyāti piṇḍakaraṇatthāya. Nidānanti paccayo. Lobhajeṇāti lobhato jātena. Na paññāyanti “evarūpena kammena nibbattā”ti na dissanti. Sukkapakkhe kammānanti vivaṭṭagāmikammānaṃ. Iti imasmiṃ sutte vaṭṭavivaṭṭaṃ kathitaṃ. Dasame niculavaneti mahāmucalindavane. Saddhammoti sāsanasaddhammo.

11. Dārukhandhasuttavaṇṇanā

41. Ekādasame cetovasippattoti cittavasibhāvaṃ patto. Pathavīveva adhimucceyyāti thaddhākāraṃ pathavīdhātūti sallakkheyya. Yaṃ nissāyāti yaṃ vijjamānaṃ thaddhākāraṃ pathavīdhātum nissāya amuṃ dārukhandhaṃ pathavīveva adhimucceyya, sā ettha pathavīdhātu atthīti. Iminā nayena sesapadānipi veditabbāni. Yatheva hi tasmīṃ thaddhākārā pathavīdhātu atthi, evaṃ yūsākārā āpodhātu, uṇhākārā tejodhātu, vitthambhanākārā vāyodhātu, rattavaṇṇamhi sāre padumapupphavaṇṇā subhadhātu, pūtibhūte cuṇṇe ceva pheggupapaṭikāsu ca amanuññaṇṇā asubhadhātu, taṃ nissāya amuṃ dārukhandhaṃ asubhantveva adhimucceyya sallakkheyyāti. Imasmiṃ sutte missakavīhāro nāma kathito.

12. Nāgitasuttavaṇṇanā

42. Dvādasame gāmantavīhārinti gāmantasenāsanavāsīṃ. Samāhitaṃ nisinnanti tasmīṃ gāmantasenāsane samādhimāṃ appetvā nisinnaṃ. Idānanti idāni imaṃ. Samādhimhā cāvessatīti samādhito uttāpessati. Na attamano homīti na sakamano homi. Pacalāyamānanti niddāyamānaṃ. Ekattanti ekasabhāvaṃ, ekaggatābhūtaṃ araṇṇasaññaṃyeva citte karissatīti attho. Anurakkhissatīti anuggaṇhissati. Avimuttaṃ vā cittaṃ vimocessatīti aññaṃsmiṃ kāle avimuttaṃ cittaṃ idāni pañcahi vimuttīhi vimocayissati. Rīṇcatīti vajjeti vissajjeti. Paṭipaṇāmetvāti panuditvā vissajjetvā. Uccārapassāvakkammāyāti uccārapassāvakkaraṇatthāya. Iminā ettakena ṭhānena satthārā araṇṇasenāsanassa vaṇṇo kathito. Suttassa pana paṭhamakoṭṭhāse yaṃ vattabbaṃ, taṃ heṭṭhā vuttamevāti.

Devatāvaggo catuttho.

5. Dhammikavaggo

1. Nāgasuttavaṇṇanā

43. Pañcamassa paṭhame āyasmata ānandena saddhinti idaṃ “āyāmānandā”ti therāṃ āmantetvā gatattā vuttaṃ, satthā pana anūnehi pañcahi bhikkhusatehi parivuto tattha agamāsīti veditabbo. Tenupasaṅkamīti teheva pañcahi bhikkhusatehi parivuto upasaṅkami. Parisiñcitvāti vohāravacanametāṃ, nhāyitvāti attho. Pubbāpayamānoti rattadupaṭṭaṃ nivāsetvā uttarāsaṅgacīvaraṃ dvīhi hatthehi gahetvā pacchimalokadhātum piṭṭhito katvā puratthimalokadhātum abhimukho vodakabhāvena gattāni pubbasadisāni kurumāno aṭṭhāsīti attho. Bhikkhusaṅghopi tena tena ṭhānena otaritvā nhatvā paccuttaritvā satthāraṃyeva parivāretvā aṭṭhāsi. Iti tasmīṃ samaye ākāśato patamānaṃ rattasuvaṇṇakuṇḍalaṃ viya sūriyo pacchimalokadhātum paṭipajji, parisuddharajatamaṇḍalo viya pācīnalokadhātuto

cando abbhuggaṇchi, majjhaṭṭhānepi pañcabhikkhusataparivāro sammāsambuddho chabbaṇṇabuddharasmiyo vissajjetvā pubbakotṭhakanadītīre lokaṃ alaṅkurumāno aṭṭhāsi.

Tena kho pana samayena...pe...seto nāma nāgoti setavaṇṇatāya evaṃ laddhanāmo hatthināgo. Mahātūriyatāḷitavāditenāti mahantena tūriyatāḷitavāditenā. Tattha paṭhamam saṅghaṭṭanam tāḷitam nāma hoti, tato param vāditam. Janoti hatthidassanattam sannipatitamahājano. Disvā evamāhāti aṅgapaccaṅgāni ghaṃsitvā nhāpetvā uttāretvā bahitīre ṭhapetvā gattāni vodakāni katvā hatthālaṅkārena alaṅkatam tam mahānāgam disvā idam “abhirūpo vata, bho”ti pasamsāvacanamāha. Kāyupapannoti sarīrasampattiyā upapanno, paripuṇṇaṅgapaccaṅgoti attho. Āyasmā udāyīti paṭisambhidāppatto kāḷudāyitthero. Etadavocāti tam mahājanam hatthissa vaṇṇam bhaṇantam disvā “ayaṃ jano ahetukapaṭisandhiyam nibbattahatthino vaṇṇam katheti, na buddhahatthissa. Aham dāni iminā hatthināgena upamam katvā buddhanāgassa vaṇṇam kathessāmī”ti cintetvā etam “hatthimeva nu kho, bhante”tiādivacanam avoca. Tattha mahantanti ārohasampannam. Brahantanti pariṇāhasampannam. Evamāhāti evaṃ vadati. Atha bhagavā yasmā ayaṃ nāgasaddo hatthimhiceva assaṅgaṇauragarukkhamanussehu cāpi pavattati, tasmā hatthimpi khotiādimāha.

Āgunti pāpakam lāmakam akusaladhammam. Tamaham nāgoti brūmīti tam aham imehi tīhi dvārehi dasanam akusalakammam pathānam dvādasannaṅga akusalacittānam akaraṇato nāgoti vadāmi. Ayaṇhi na āgum karotīti iminā atthena nāgo. Imāhi gāthāhi anumodāmīti imāhi catusaṭṭhipadāhi soḷasahi gāthāhi anumodāmi abhinandāmi.

Manussabhūtanti devādhīvānam anupagantvā manussameva bhūtam. Attadantanti attanāyeva dantam, na aññehi damatham upanītam. Bhagavā hi attanā uppāditeneva maggadamatthena cakkhutopi danto, sotatopi, ghānatopi, jivhātopi, kāyatopi, manatopīti imesu chasu ṭhānesu danto santo nibbuto parinibbuto. Tenāha - “attadanta”nti. Samāhitanti duvidhenāpi samādhinā samāhitam. Iriyamānanti viharamānam. Brahmapatheti seṭṭhapathe, amatapathe, nibbānapathe. Cittassūpasame ratanti paṭhamajjhānena pañca nīvaraṇāni vūpasametvā, dutiyajjhānena vitakkavicāre, tatiyajjhānena pītiṃ, catutthajjhānena sukhadukkham vūpasametvā tasmīṃ cittassūpasame ratam abhiratam.

Namassantīti kāyena namassanti, vācāya namassanti, manasā namassanti, dhammānuddhammapaṭipattiyā namassanti, sakkaronti garum karonti. Sabbadhammānapāragunti sabbesam khandhāyatanadhātudhammānam abhiññāpāragū, pariññāpāragū, pahānapāragū, bhāvanāpāragū, sacchikiriyāpāragū, samāpattipāragūti chabbidhena pāragamanena pāragatam pārapattam matthakappattam. Devāpi tam namassantīti dukkhappattā subrahmadevaputtādayo sukhappattā ca sabbeva dasasahassacakkavāḷavāsino devāpi tumhe namassanti. Iti me arahato sutanti iti mayā catūhi kāraṇehi arahāti laddhavohārānam tumhākaṃyeva santike sutanti dīpeti.

Sabbasaṃyojanātītanti sabbāni dasavidhasaṃyojanāni atikkantam. Vanā nibbanamāgatanti kilesavanato nibbanam kilesavanarahitam nibbānam āgatam sampattam. Kāmehi nekkhammaratanti duvidhehi kāmehi nikkhantattā pabbajjā

aṭṭha samāpattiyo cattāro ca ariyamaggā kāmehi nekkhammaṃ nāma, tattha rataṃ abhirataṃ. Muttaṃ selāva kañcananti seladhātuto muttaṃ kañcanasadisaṃ.

Sabbe accarucīti sabbasatte atikkamitvā pavattaruci. Aṭṭhamakañhi atikkamitvā pavattarucitāya sotāpanno accaruci nāma, sotāpannaṃ atikkamitvā pavattarucitāya sakadāgāmi...pe... khīṇāsavaṃ atikkamitvā pavattarucitāya paccekasambuddho, paccekasambuddhaṃ atikkamitvā pavattarucitāya sammāsambuddho accaruci nāma. Himavāvaññe siluccayeti yathā himavā pabbatarājā aññe pabbate atirocati, evaṃ atirocatīti attho. Saccaṇāmoti tacchanāmo bhūtaṇāmo āguṃ akaraṇeneva nāgoti evaṃ avitathanāmo.

Soraccanti sucisīlaṃ. Avihimsāti karuṇā ca karuṇāpubbabhāgo ca. Pādā nāgassa te duveti te buddhanāgassa duve purimapādā.

Tapoti dhutasamādānaṃ. Brahmacariyanti ariyamaggasīlaṃ. Caraṇā nāgassa tyāpareti te buddhanāgassa apare dve pacchimapādā. Saddhāhatthoti saddhāmayāya soṇḍāya samannāgato. Upekkhāsetadantavāti chaḷaṅgupekkhāmayehi setadantehi samannāgato.

Sati gīvāti yathā nāgassa aṅgapaccaṅgasmiṃ sirājālānaṃ gīvā patitṭhā, evaṃ buddhanāgassa soraccādīnaṃ dhammānaṃ sati. Tena vuttaṃ - “sati gīvā”ti. Siro paññāti yathā hatthināgassa siro uttamaṅgo, evaṃ buddhanāgassa sabbaññutaññaṃ. Tena hi so sabbadhamme jānāti. Tena vuttaṃ - “siro paññā”ti. Vīmaṃsā dhammacintanāti yathā hatthināgassa aggasoṇḍo vīmaṃsā nāma hoti. So tāya thaddhamudukaṃ khāditabbākhaḍḍitabbāṇa vīmaṃsati, tato pahātabbaṃ pajahati, ādātabbaṃ ādiyati, evameva buddhanāgassa dhammakotṭhāsaparicchedakaññāsaṅkhātā dhammacintanā vīmaṃsā. Tena hi ñāṇena so bhabbābhabbe jānāti. Tena vuttaṃ - “vīmaṃsā dhammacintanā”ti. Dhammakucchisaṃsātapoti dhammo vuccati catutthajjhānasamādhī, kucchiyeva saṃsātapo kucchisaṃsātapo. Saṃsātapo nāma saṃsātapanaṭṭhānaṃ. Dhammo kucchisaṃsātapo assāti dhammakucchisaṃsātapo. Catutthajjhānasamādhismiṃ tṭhitassa hi te te iddhividhādidhammā ijjhanti, tasmā so kucchisaṃsātapoti vutto. Vivekoti kāyacittaupadhiviveko. Yathā nāgassa vāladhi makkhikā vāreti, evaṃ tathāgatassa viveko gahaṭṭhapabbajite vāreti. Tasmā so vāladhīti vutto.

Jhāyīti duvidhena jhānena jhāyī. Assāsarototi nāgassa hi assāsapassāsā viya buddhanāgassa phalasamāpatti, tattha rato, assāsapassāsehi viya tāya vinā na vattatīti attho. Sabbattha saṃvutoti sabbadvāresu saṃvuto. Anavajjānīti sammāajīvena uppannabhojanāni. Sāvajjānīti pañcavidhamicchājīvavasena uppannabhojanāni.

Aṇuṃthūlanti khuddakañca mahantañca. Sabbhaṃ chetvāna bandhananti sabbhaṃ dasavidhampi saṃyojanaṃ chinditvāna. Nupalippati lokenāti lokena saddhiṃ taṇhāmānadiṭṭhilepehi na lippati. Mahāginīti mahāaggi. Viññūhi desitāti idha paṭisambhidāppatto kāludāyittherova viññū paṇḍito, tena desitāti attho. Viññassanti mahānāgā, nāgaṃ nāgena desitanti udāyittheranāgena desitaṃ buddhanāgaṃ itare khīṇāsavā nāgā vijānissanti.

Sarīraṃ vijahaṃ nāgo, parinibbissatīti bodhipallaṅke kilesaparinibbānena parinibbuto, yamakasālantare anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyissati. Evaṃ paṭisambhidāppatto udāyitthero soḷasahi gāthāhi catusaṭṭhiyā padehi dasabalassa

vaṇṇaṃ kathento desanaṃ niṭṭhāpesi. Bhagavā anumodi. Desanāvasāne caturāsītīpāṇasahassāni amatapānaṃ pivimsūti.

2. Migasālāsuttavaṇṇanā

44. Dutiye kathaṃ kathaṃ nāmāti kena kena kāraṇena. Aññeyyoti ājānitabbo. Yatra hi nāmāti yasmiṃ nāma dhamme. Samasamagatikāti samabhāveneva samagatikā. Bhavissantīti jātā. Sakadāgāmipatto tusitaṃ kāyaṃ upapannoti sakadāgāmipuggalo hutvā tusitabhavaneyeva nibbatto. Kathaṃ kathaṃ nāmāti kena kena nu kho kāraṇena, kiṃ nu kho jānitvā desito, udāhu ajānitvāti. Thero kāraṇaṃ ajānanto evaṃ kho panetaṃ bhagini bhagavatā byākatanti āha.

Ammakā ammakapaññāti itthi hutvā itthisaññāya eva samannāgatā. Ke ca purisapuggalaparopariyaññeti ettha purisapuggalaparopariyaññaṃ vuccati purisapuggalānaṃ tikkhamuduvaseṇa indriyaparopariyaññaṃ. Tasmā kā ca bālā migasālā, ke ca purisapuggalānaṃ indriyaparopariyaññaṃ appaṭihatavisayā sammāsambuddhā, ubhayametaṃ dūre suvidūreti ayamettha saṅkhepo.

Idāni migasālāya attano dūrabhāvaṃ dassento chayime, ānandātiādīmāha. Sorato hotīti pāpato suṭṭhu orato virato hoti. Suratotipi pāṭho. Abhinandanti sabrahmacārī ekattavāsenāti tena saddhiṃ ekatovāseṇa sabrahmacārī abhinandanti tussanti. Ekattavāsenāti pāṭho, satattavāsenāti attho. Savanenapi akataṃ hotīti sotabbayuttakaṃ asutaṃ hoti. Bāhusaccenapi akataṃ hotīti ettha bāhusaccaṃ vuccati vīriyaṃ, vīriyena kattabbayuttakaṃ akataṃ hotīti attho. Diṭṭhiyāpi appaṭividdhaṃ hotīti diṭṭhiyā paṭivijjhitaṃ appaṭividdhaṃ hoti. Sāmāyikampi vimuttiṃ na labhatīti kālānukālaṃ dhammassavanaṃ nissāya pītipāmojjaṃ na labhati. Hānagāmiyeva hotīti parihānimeva gacchati.

Pamāṇikāti puggalesu pamāṇaggāhakā. Paminantīti pametuṃ tuletumuṃ ārabhanti. Eko hīnoti eko guṇehi hīno. Eko paṇītoti eko guṇehi paṇīto. Taṃ hīti taṃ pamāṇakaraṇaṃ.

Abhikkantataroti sundarataro. Paṇītataroti uttamataro. Dhammasoto nibbahatīti sūraṃ hutvā pavattamānavipassanāññaṃ nibbahati, ariyabhūmiṃ sampāpeti. Tadantaraṃ ko jāneyyāti taṃ antaraṃ taṃ kāraṇaṃ aññatra tathāgatena ko jāneyyāti attho.

Kodhamānoti kodho ca māno ca. Lobhadhammāti lobhoyeva. Vacīsāṅkhārāti ālāpasallāpavasena vacanāneva. Yo vā panassa mādisoti yo vā pana aññopi mayā sadiso sammāsambuddhoyeva assa, so puggalesu pamāṇaṃ gaṇheyyāti attho. Khaññatīti guṇakhaṇanaṃ pāpuṇāti. Ime kho, ānanda, cha puggalāti dve soratā, dve adhigatakodhamānalobhadhammā, dve adhigatakodhamānavacīsāṅkhārāti ime cha puggalā. Gatinti ñāṇagatiṃ. Ekaṅgahīnāti ekekena guṇaṅgena hīnā. Pūraṇo sīlena vīsē ahoṣi, isidatto paññāya. Pūraṇassa sīlaṃ isidattassa paññāṭṭhāne ṭhitāṃ, isidattassa paññā pūraṇassa sīlaṭṭhāne ṭhitāti.

3. Iṇasuttavaṇṇanā

45. Tatiye dāliddiyanti daliddabhāvo. Kāmabhoginoti kāme bhuñjanakasattassa. Assakoti attano santakena rahito. Anāḷhikoti na aḍḍho. Iṇaṃ ādiyatīti jīvitumuṃ asakkonto iṇaṃ ādiyati. Vaḍḍhiṃ paṭissuṇātīti dātuṃ asakkonto vaḍḍhiṃ dassāmīti paṭijānāti. Anucarantipi nanti parisamajjhagaṇamañjhādīsu ātapaṭhapanapaṃsuokiraṇādīhi vipakāraṃ pāpento pacchato pacchato

anubandhanti. Saddhā natthīti okappanakasaddhāmattakampi natthi. Hirī natthīti hirīyanākāramattakampi natthi. Ottappaṃ natthīti bhāyanākāramattakampi natthi. Vīriyaṃ natthīti kāyikavīriyamattakampi natthi. Paññā natthīti kammassakatapaññāmattakampi natthi. Inādanasmim vadāmīti inaggahaṇaṃ vadāmi. Mā maṃ jaññūti mā maṃ jānātu.

Dāliddiyaṃ dukkhanti dhanadaliddabhāvo dukkhaṃ. Kāmalābhābhijappinanti kāmalābhaṃ patthentānaṃ. Pāpakammavinibbayoti pāpakammavaḍḍhako. Saṃsappatīti paripphandati. Jānanti jānanto. Yassa vipphaṇṇasāraṇi ye assa vipphaṇṇasāro jāta. Yonimaññataranti ekaṃ tiracchānayaṇiṃ. Dadaṃ cittaṃ pasādayanti cittaṃ pasādentō dadamāno.

Kaṭaggāhoti jayaggāho, anaparādhaggāho hoti. Gharamesinoti gharāvāsaṃ pariyesantassa vasamānassa vā. Cāgo puññaṃ pavaḍḍhatīti cāgoti saṅkhaṃ gataṃ puññaṃ vaḍḍhati. Cāgā puññanti vā pāṭho. Patitṭhitāti patitṭhitasaddhā nāma sotāpannassa saddhā. Hirimanoti hirisampayuttacitto. Nirāmisam sukhanti tīṇi jhānāni nissāya uppajjanakasukhaṃ. Upekkhanti catutthajjhānupekkhaṃ. Āraddhavīriyoti paripuṇṇapaggahitavīriyo. Jhānāni upasampajjāti cattāri jhānāni patvā. Ekodi nipako satoti ekaggacitto kammassakataññāsatīhi ca samannāgato.

Evaṃ ñatvā yathābhūtaṃ evaṃ ettakaṃ kāraṇaṃ yathāsabhāvaṃ jānitvā. Sabbasaṃyojanakkhayaṇi nibbāne. Sabbasoti sabbākārena. Anupādāyāti aggahetvā. Sammā cittaṃ vimuccatīti idaṃ vuttaṃ hoti - sabbasaṃyojanakkhayaṇasaṅkhāte nibbāne sabbaso anupādiyitvā sammā hetunā nayena maggacittaṃ vimuccati. “Etaṃ ñatvā yathābhūtaṃ, sabbasaṃyojanakkhayaṇaṃ”ntipi pāḷiyaṃ likhitaṃ, tassa etaṃ sabbasaṃyojanakkhayaṇasaṅkhātaṃ nibbānaṃ yathābhūtaṃ ñatvāti attho. Purimacchimehi pana saddhiṃ na ghaṭṭiyati.

Tassa sammā vimuttassāti tassa sammā vimuttassa khīṇāsavassa. Ñāṇaṃ hotīti paccavekkhaṇaṇāṇaṃ hoti. Tādinoti taṃsaṅghitassa. Akuppāti akuppārammaṇattā kuppakāraṇānaṃ kilesānaṃ abhāvena akuppā. Vimuttīti maggavimuttiṃ phalavimuttiṃ. Bhavasamyojanakkhayaṇi bhavasamyojanakkhayaṇasaṅkhāte nibbāne bhavasamyojanānaṃ khayante uppannā. Etaṃ kho paramaṃ ñāṇanti etaṃ maggaphalaṇāṇaṃ paramaṇāṇaṃ nāma. Sukhamanuttaranti etadeva maggaphalasukhaṃ anuttaraṃ sukhaṃ nāma. Āṇaṇyamuttamanti sabbasaṃyojanānaṃ khīṇāsavo uttamaaṇaṇo, tasmā arahattaphalaṃ āṇaṇyamuttamanti arahattaphalena desanāya kūṭaṃ gaṇhi. Imasmiṃca sutte vaṭṭameva kathetvā gāthāsu vaṭṭavivaṭṭaṃ kathitanti.

4. Mahācundasuttavaṇṇanā

46. Catutthe cetīsūti cetirattṭhe. Sayamjātiyanti evaṃnāmake nigame. Mahācundoti dhammasenāpatissa kaniṭṭhabhātiko. Dhamme yogo anuyogo etesanti dhammayogā. Dhammakathikānaṃ etaṃ nāmaṃ. Jhāyantīti jhāyī. Apasādentīti ghaṭṭenti hiṃsanti. Jhāyantīti cintenti. Pajjhāyantītiādini upasaggavasena vaḍḍhitāni. Kimime jhāyantīti kiṃ nāma ime jhāyanti. Kintime jhāyantīti kimatthaṃ ime jhāyanti. Kathaṃ ime jhāyantīti kena kāraṇena ime jhāyanti. Amataṃ dhātuṃ kāyena phusitvā viharantīti maraṇavirahitaṃ nibbānadhātuṃ sandhāya kammaṭṭhānaṃ gahetvā viharantā anukkamena taṃ nāmakāyena phusitvā viharanti. Gambhīraṃ atthapadanti guḷhaṃ paṭicchannaṃ khandhadhātuāyatanādiatthaṃ. Paññāya ativijja passantīti saḥavipassanāya maggapaññāya paṭivijjhāhitvā passanti. Imasmiṃ panatthe

sammasanapaṭivedhapaññāpi uggahaparipucchāpaññāpi vaṭṭatiyevāti.

5-6. Sandiṭṭhikasuttadvayaṇṇanā

47-48. Pañcame santaṃ vā ajjhattanti niyakajjhatte vijjamānaṃ. Lobhotiādīhi tīṇi akusalamūlāni dassitāni. Lobhadhammātiādīhi taṃsampayuttakā dhammā. Chaṭṭhe kāyasandosanti kāyadvārassa dussanākāraṃ. Sesadvayepi eseṇa nayo. Imesu dvīsu suttesu paccavekkhaṇāva kathitā.

7. Khemasuttavaṇṇanā

49. Sattame vusitavāti vutthabrahmacariyavāso. Katakaraṇīyoti catūhi maggehi kattabbaṃ katvā ṭhito. Ohitabhāroti khandhabhāraṃ kilesabhāraṃ abhisankhārabhāraṇca otāretvā ṭhito. Anuppattasadatthoti sadattho vuccati arahattaṃ, taṃ pattoti attho. Parikkhīṇabhavasamyojanoti khīṇabhavabandhano. Sammadaññā vimuttoti sammā hetunā kāraṇena jānitvā vimutto. Tassa na evaṃ hoti atthi me seyyoti vātiādīhi seyyassa seyyohamasmīti mānādayo tayo mānā paṭikkhittā. Na hi khīṇāsavassa “atthi mayhaṃ seyyo, atthi sadiso, atthi hīno”ti māno hoti. Natthi me seyyotiādīhipi teyeva paṭikkhittā. Na hi khīṇāsavassa “ahameva seyyo, ahaṃ sadiso, ahaṃ hīno, aññe seyyādayo natthī”ti evaṃ māno hoti.

Acirapakkantesūti arahattaṃ byākaritvā aciraṃyeva pakkantesu. Aññaṃ byākarontīti arahattaṃ kathenti. Hasamānakā maññe aññaṃ byākarontīti hasamānā viya kathenti. Vighātaṃ āpajjantīti dukkhaṃ āpajjanti.

Na ussesu na omesu, samatte nopanīyareti ettha ussāti ussitatā seyyapuggalā. Omāti hīnā. Samattoti sadiso. Iti imesu tīsupi seyyahīnasadisesu khīṇāsavā mānena na upanīyare, na upanenti, na upagacchantīti attho. Khīṇā jātīti khīṇā tesam jāti. Vusitaṃ brahmacariyanti vutthaṃ maggabrahmacariyaṃ. Caranti samyojanavippamuttāti sabbasamyojanehi vimuttā hutvā caranti. Suttepi gāthāyampi khīṇāsavo kathito.

8. Indriyasamvarasuttavaṇṇanā

50. Atṭhame hatūpanisaṃ hotīti hatūpanissayaṃ hoti. Sīlavipannassāti vipannasīlassa. Yathābhūtaññānadassananti taruṇavipassanāññaṃ. Nibbidāvirāgoti ettha nibbidā balavavipassanā, virāgo ariyamaggo. Vimuttiññānadassananti ettha vimuttīti arahattaphalaṃ, ññānadassananti paccavekkhaṇaṇñaṃ. Upanissayasampannaṃ hotīti sampannaupanissayaṃ hoti. Imasmim sutte sīlānurakkhaṇaṇdriyasamvarasā kathito.

9. Ānandasuttavaṇṇanā

51. Navame kittāvatāti kittakena. Assutañcevāti aññasmim kāle assutapubbaṃ. Na sammosaṃ gacchantīti vināsaṃ na gacchanti. Cetaso samphuṭṭhapubbāti cittena phusitapubbā. Samudācarantīti manodvāre caranti. Aviññātāñca vijānātīti aññasmim kāle aviññātākāraṇaṃ jānāti. Pariyāpuṇātīti vaḷaṇjeti katheti. Desetīti pakāseti. Paraṃ vācetīti paraṃ uggaṇhāpeti.

Āgatāgamāti dīghādīsu yo koci āgamo āgato etesanti āgatāgamā. Dhammadharāti suttantapiṭakadharā. Vinayadharāti vinayapiṭakadharā. Mātikādharāti dvepātimokkhadharā. Paripucchatīti anusandhipubbāparaṃ pucchatī. Paripaṇhatīti idaṇcīdaṇca pucchissāmīti paritulati paricchindati. Idaṃ, bhante, kathanti, bhante,

idaṃ anusandhipubbāparaṃ kathaṃ hotīti pucchati. Imassa kvatthoti imassa bhāsitaṃ ko atthoti pucchati. Avivaṭanti avivaritaṃ. Vivaraṇṭīti pākaṭaṃ karonti. Kaṅkhāṭhāṇīyesūti kaṅkhāya kāraṇabhūtesu. Tattha yasmiṃ dhamme kaṅkhā uppajjati, sveva kaṅkhāṭhāṇīyo nāmaṃti veditabbo.

10. Khattiyasuttavaṇṇanā

52. Dasame bhogādhippāyāti bhogasaṃharaṇatthaṃ ṭhapitādhippāyā pavattaajjhāsaya. Paññūpavicārāti paññavanto bhavēyyāmaṃti evaṃ paññatthāya pavattūpavicārā. Ayameva nesaṃ vicāro citte upavicarati. Balādhittānāti balakāyādhittānā. Balakāyañhi laddhā te laddhapattitthā nāma honti. Pathavibhinivesāti pathavisāmino bhavissāmaṃti evaṃ pathaviatthāya katacittābhinivesā. Issariyapariyosānāti rajjābhisekapariyosānā. Abhisekañhi patvā te pariyoṣānappattā nāma honti. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo.

Sesapadesu panettha ayamadhippāyo - brāhmaṇā tāva mante labhitvā laddhapattitthā nāma honti, gahapatikā yaṃkiñci sippaṃ, itthi kuladāyajasāmiṃ puttā, corā yaṃkiñci āvudhasatthaṃ, samaṇā sīlaparipuṇṇā laddhapattitthā nāma honti. Tasmā mantādhittānātiādini vuttāni.

Brāhmaṇānañca “yaññaṃ yajissāma”ti cittaṃ abhinivisati, brahmaloke patte pariyoṣānappattā nāma honti. Tasmā te yaññābhinivesā brahmalokapariyosānāti vuttā. Kammantakaraṇatthāya mano etesaṃ abhinivisatīti kammantābhinivesā. Kamme niṭṭhite pariyoṣānappattā nāma hontīti niṭṭhitakammantapariyosānā.

Purisādhippāyāti purisesu pavattaajjhāsaya. Alaṅkāratthāya mano upavicarati etissāti alaṅkārupavicārā. Asapattī hutvā ekikāva ghare vaseyyanti evamassā cittaṃ abhinivisatīti asapattibhinivesā. Gharāvāsissariye laddhe pariyoṣānappattā nāma hontīti issariyapariyosānā.

Parabhaṇḍassa ādāne adhippāyo etesanti ādānādhippāyā. Gahane nilīyanaṭṭhāne etesaṃ mano upavicaratīti gahanūpavicārā. Andhakāratthāya etesaṃ cittaṃ abhinivisatīti andhakārabhinivesā. Adassanappattā pariyoṣānappattā hontīti adassanapariyosānā.

Adhivāsanakkhantiyañca sucibhāvasīle ca adhippāyo etesanti khantisoraccādhippāyā. Akiñcanabhāve niggahaṇabhāve cittaṃ etesaṃ abhinivisatīti ākiñcaññābhinivesā. Nibbānappattā pariyoṣānappattā hontīti nibbānapariyosānā.

11. Appamādasuttavaṇṇanā

53. Ekādasame samadhiggaṃhāti suṭṭhu gaṇhitvā. Jaṅgalānaṃ pāṇānanti pathavītalacārīnaṃ sapādakapāṇānaṃ. Padajātānīti padāni. Samodhānaṃ gacchantīti odhānaṃ upanikkhepaṃ gacchanti. Aggamakkhāyatīti seṭṭhaṃ akkhāyati. Pabbajalāyakoti pabbajatiṇacchedako. Odhunātīti heṭṭhā mukhaṃ dhunāti. Nidhunātīti ubhohi passehi dhunāti. Nicchādetīti bāhāya vā paharati, rukke vā paharati. Ambapiṇḍiyāti ambaphalapiṇḍiyā. Vaṇṭūpanibandhanānīti vaṇṭe upanibandhanāni, vaṇṭe vā patitthitāni. Tadanvayāni bhavanti vaṇṭānuvattakāni bhavanti, ambapiṇḍidaṇḍakānuvattakāni bhavanti attho. Khuddarājānoti khuddakarājāno, pakatirājāno vā.

12. Dhammikasuttavaṇṇanā

54. Dvādasame sabbasoti sabbesu. Sattasu vihāresūti sattasu pariveṇesu. Paribhāsātīti paribhavati bhayaṃ upadaṃseti. Vihimsatīti viheṭṭheti. Vitudatīti vijjhati. Roseti vācāyāti vācāya ghaṭṭeti. Pakkamantīti disā pakkamanti. Na saṇṭhahantīti nappatitṭhahanti. Riñcantīti chaḍḍenti vissajjenti. Pabbājeyyāmāti nīhareyyāma. Handāti vavassaggatthe nipāto. Alanti yuttametam, yaṃ tam pabbājeyyunti attho. Kiṃ te imināti kiṃ tava iminā jātibhūmiyaṃ vāsena. Tīradassiṃ sakuṇanti disākākaṃ. Muñcantīti disādassanattamāṃ vissajjenti. Sāmantāti avidūre. Samantātipi pāṭho, samantatoti attho. Abhinivesoti pattharivā tṭhitasākhānaṃ niveso. Mūlasantānakānanti mūlānaṃ niveso.

Āḷhakathālikāti taṇḍulāḷhakassa bhattapacanathālikā. Khuddam madhanti khuddamakkhikāhi kataṃ daṇḍakamadhuṃ. Anelakanti niddosaṃ. Na ca sudam aññaṃaññaṃ phalāni hiṃsantīti aññaṃaññaṃ koṭṭhāse phalāni na hiṃsanti. Attano koṭṭhāsehi mūlaṃ vā tacaṃ vā pattaṃ vā chindanto nāma natthi, attano attano sākāya heṭṭhā patitāneva paribhuñjanti. Aññaṃ koṭṭhāsato aññaṃ koṭṭhāsaṃ parivattitvā gatampi “na amhākaṃ sākāya phala”nti ñatvā no khādanti. Yāvadattam bhakkhitvāti kaṇṭhappamāṇena khāditvā. Sākhaṃ bhañjitvāti chattappamāṇamattaṃ chinditvā chāyaṃ katvā pakkāmi. Yatra hi nāmāti yo hi nāma. Pakkamissatīti pakkanto. Nādāsīti devatāya ānubhāvena phalameva na gaṇhi. Evañhi sā adhiṭṭhāsi.

Tenupasaṅkamīti janapadavāsīhi gantvā, “mahārāja, rukkho phalaṃ na gaṇhi, amhākaṃ nu kho doso tumhāka”nti vutte “neva mayhaṃ doso atthi, na jānapadānaṃ, amhākaṃ vijite adhammo nāma na vattati, kena nu kho kāraṇena rukkho na phalito, sakkaṃ upasaṅkamitvā pucchissāmi”ti cintetvā yena sakko devānamindo tenupasaṅkami. Pavattesīti parivattesi. Ummūlamakāsīti uddhammūlaṃ akāsi. Api nu tvanti api nu tava. Aṭṭhitāyevāti aṭṭhitāya eva. Sacchavīnīti samānacchavīni pakatitṭhāne tṭhitāni. Na paccakkosātīti nappaṭikkosati. Rosantanti ghaṭṭentaṃ. Bhaṇḍantanti paharantaṃ.

Sunettoti nettā vuccanti akkhīni, tesam sundaratāya sunetto. Titthakaroti sugatiogāhanatitthassa kārako. Vītarāgoti vikkhambhanavasena vigatarāgo. Pasavatīti paṭilabhati. Diṭṭhisampannanti dassanasampannaṃ, sotāpannanti attho. Khantinti attano guṇakhaṇanaṃ. Yathāmaṃ sabrahmacārīsūti yathā imaṃ sabrahmacārīsu akkosanaparibhāsaṃ, aññaṃ evarūpaṃ guṇakhaṇtiṃ na vadāmīti attho. Na no samasabrahmacārīsūti ettha samajano nāma sakajano vuccati. Tasmā na no sakesu samānabrahmacārīsu cittāni paduṭṭhāni bhavissantīti ayamettha attho.

Jotipālo ca govindoti nāmena jotipālo tṭhānena mahāgovindo. Sattapurohitoti reṇuādīnaṃ sattannaṃ rājūnaṃ purohito. Ahimsakā atītaṃseti ete cha satthāro atītaṃse ahimsakā ahesuṃ. Nirāmagandhāti kodhāmagandhena nirāmagandhā. Karuṇevimuttāti karuṇajjhāne adhimuttā, karuṇāya ca karuṇāpubbabhāge ca tṭhitā. Yeteti ete, ayameva vā pāṭho. Na sādhurūpaṃ āsīdeti sādhusabhāvaṃ na ghaṭṭeyya. Diṭṭhiṭṭhānappahāyinenti dvāsaṭṭhiditṭhigatappahāyinaṃ. Sattamoti arahattato paṭṭhāya sattamo. Avītarāgoti avigatarāgo. Etena anāgāmibhāvaṃ paṭikkhipati. Pañcindriyā mudūti pañca vipassanindriyāni mudūni. Tassa hi tāni sakadāgāmiṃ upādāya mudūni nāma honti. Vipassanāti saṅkhārapariggahaññaṃ. Pubbeva upahañnatīti paṭhamataraññeva upahaññati. Akkhatoti guṇakhaṇanena akkhato anupahato hutvā. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Dhammikavaggo pañcama.

Paṭhamapaṇṇāsakaṃ niṭṭhitaṃ.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 4. Η συλλογή των αριθμημένων ομιλιών - Σχόλια. 06. Σχόλια για το βιβλίο των έξι. 1. Η πρώτη πεντηκοντάδα έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org